

Canon van Muziektheater ArtEZ

Selectie op basis van voorstellingen waarbij:
muziek betekenis dragende functie heeft
muziek het drama zintuigelijk maakt

1. Ritueel theater uit verschillende delen van de wereld:

De traditionele, rituele theatervormen worden beschouwd als multidisciplinaire kunstvormen die de disciplines perfect integreren. Ook hebben ze heel veel 20e eeuwse theatermakers geïnspireerd. Het gaat om eeuwenoude theatervormen, vaak opgenomen in de lijst immaterieel erfgoed van UNESCO, die mythen en sagen, maar ook modernere verhalen, vertellen met handgemaakte poppen (2d en 3d), licht/schaduwspel, zang, muziek, spel, decor.

In de 'muziektheatercanon' van ArtEZ omdat er een optimale samenwerking tussen de disciplines is, waarbij muziek de basis is. De muziek:

- geeft het ritme van het drama aan en kan daarmee spanning verhogen of verlagen;
- vormt de grondtoon voor de sfeer onder het geheel en onder de scènes;
- scheidt scènes van elkaar in de vorm van intermezzi;
- introduceert en typeert personages;
- begeleidt en ondersteunt de gesproken teksten, waardoor deze een muzikale kwaliteit krijgen en boven het aardse en concrete verheven worden.

Een paar voorbeelden:

Instructief filmpje over Japans Noh-theater

<https://youtu.be/blOzH842IYg>

Kabuki theater Japan, filmpje van UNESCO:

<https://youtu.be/67-bgSFjiKc>

Bunraku (UNESCO-filmpje):

<https://youtu.be/kEUQNvn8EJQ>

Wajang Spel - een UNESCO-filmpje over Wayang in Indonesië:

<https://youtu.be/pfydro4X2t0>

2. Ariane Mnouchkine, Théâtre du Soleil

Een korte documentaire over haar werk:

https://youtu.be/x3l_VpOAc9E

Repetitieopnamen van 'Agamemnon':

https://youtu.be/fjPiUNbyVsM?list=PLHoFwR77S_I648TJbwE5nuZAFbAnFZOIW

Mnouchkine laat zich inspireren door Aziatische theatertradities als Noh-theater, Kabuki en Bunraku. Haar Théâtre du Soleil hoort in deze lijst omdat ze een wereldwijd bekend fenomeen is als het gaat om muziektheater dat vernieuwend is en tegelijkertijd grote groepen mensen aanspreekt. Ze regisseert altijd vanuit het lichaam en 'lichamelijke ritmes' (hartkloppingen e.d.); ook de tekstzegging heeft daardoor een sterk fysiek en muzikaal karakter.

3. Monteverdi – Orfeo (premiere: 1607)

X

In een versie met dans van Trisha Brown:

<https://www.youtube.com/watch?v=jb2TURdBeEQ>

In een sterk bewerkte versie van Hotel Pro Forma:

<https://youtu.be/0dixO9WyJ4w>

In een versie van oude muzikspecialist Jordi savall

<https://www.youtube.com/watch?v=dBsXbn0clbU>

De Orfeo, het eerste meesterwerk van het nieuw uitgevonden genre:

Het Drama per Musica, drama door middel van de muziek, oftewel opera .

Simpele akkoordbegeleidingen, waardoor de zang verstaanbaar en begrijpelijk blijft.

Het zingend acteren dmv het recitatief is in de vroege opera het belangrijkste

bestanddeel . De muziek staat in dienst van de tekst en geeft kleur en expressie aan de emoties.

4. Wagner – Tristan und Isolde

Liebestod , slot van opera in de regie van Patrice Chereau

<https://www.youtube.com/watch?v=qGbmjX7AYyU>

uit film Melancholia v Lars von Trier , Ouverture van Tristan

<https://www.youtube.com/watch?v=1JEYnjKxf4A>

Wagner (1813-1883) is revolutionair en muzikaal uitvinder . Bij hem begint in de opera Tristan und Isolde de muzikale taal te schuiven van tonaal richting atonaal . Zintuigelijk muziektheater in optima forma met een mega-orkest, dat klinkt als een oceaan van geluid , waarin de zangers bijna kopje onder gaan. Ieder personage heeft zijn eigen muzikale 'Leitmotiv'. Wagner sleept ons mee in een Romantische droom , of is het een nachtmerrie? Hij is de uitvinder van de bioscoopmuziek (nog voor dat de film werd uitgevonden).

5. Stravinsky- The Soldiers Tale

<https://www.youtube.com/watch?v=qh7sBAUd3hl>

Klassiek voorbeeld van rauw direct, modern anti-romantisch muziektheater van

Stravinsky en schrijver Ramuz, geschreven in ballingsoord Zwitserland terwijl elders de 1^e Wereldoorlog werd uitgevochten: Het Verhaal van de Soldaat.

6. Brecht/ Weill (Aufstieg und Fall der stad Mahagonny, 1930)

Regie Peter Zadek:

https://www.youtube.com/watch?v=Sp3_bxeFyjg

<https://www.youtube.com/watch?v=EseSe7lggQc>

Theatermaker Bertold Brecht en componist Weill wilden met hun epische muziektheater in de dertiger jaren van de vorige eeuw de wereld veranderen door de toeschouwers bewust te laten nadenken over de situatie om hen heen. In de stad Mahagonny (een soort Las Vegas) mag alles (vreten, zuipen, hoereren) en draait alles om geld. Op het hebben van geen geld staat de doodstraf.

7. György Ligeti, nouvelles aventures (1965)

<https://www.youtube.com/watch?v=bigE1aEhdbQ>

Avonturen en emoties van zangers/ performers en musici in een winkelcentrum die zich strikt houden aan de veeleisende partituur van componist Ligeti

8. Kurt Schwitters - Ursonate

<http://www.costis.org/x/schwitters/ursonate.htm> (Kurt Schwitters)

<https://www.youtube.com/watch?v=rs0yapSIRmM> (Jaap Blonk)

Voorbeeld van Dada , een kunstbeweging die ontstond in Zürich tijdens de eerste wereldoorlog en radicaal brak met al het voorafgaande . Gedicht van Kurt Schwitters, in de vorm van een sonate, wordt performance, wordt theater

9. Robert Wilson - Einstein on the Beach

<https://youtu.be/1cS-WFNLBVk>

Een documentaire in vier delen (Engelstalig) met veel fragmenten uit de opera:

<https://www.youtube.com/watch?v=9Zsd-K5aKyI>

Einstein on the Beach is hét ijkpunt van zowel opera, muziektheater, contemporaine muziek, mime en de integratie van de disciplines en theatrale middelen. Een unieke samenwerking tussen grootmeesters op het gebied van regie en ontwerp (Robert Wilson), muziek (Philip Glass), dans (Lucinda Childs) en anderen.

10. Hans van de Boom - Stella Den Haag

Stella Den Haag (1991?-2012) maakte muziektheater voor kinderen. Grote

onderwerpen als eenzaamheid ('Shaffy voor kinderen' over Ramses Shaffy

https://youtu.be/7_H-i646wdA), ontluikende seksualiteit ('Niemand weet niemand

weet' op basis van Repelsteeltje <https://youtu.be/gEkVLrLLGCE>) en spijt ('De Jonge

Matthäus' over de wroeging die Judas voelt als hij Jezus heeft verraden

https://youtu.be/_9iG-TRYbB4)

11. Wooster group - The Hairy Ape, 1996

<https://youtu.be/PZ81Q8agabc>

<https://youtu.be/AjWzLuXEzGU>

The Wooster Group is jarenlang hét voorbeeld geweest voor Nederlandse theatergroepen, met name waar het ging om de organisatie en dramaturgie. De groep overleefde doordat de acteurs hun geld verdienden in Hollywood-films en het surplus

investeerden in het gezelschap. De dramaturgie oogstte bewondering omdat alle theatrale middelen werden onderworpen aan het concept en de esthetiek van Liz LeCompte.

Onvoorstelbaar zinnelijk en geladen was 'The Hairy Ape'. In een decor dat zowel locatie als muziekinstrument is, speelt de Woostergroep een sterk muzikale bewerking van het toneelstuk van Eugene O'Neill. De mijnwerker (Willem Dafoe!) die wordt aangesproken als 'aap' door het verwend dochtertje van de directeur, spreekt constant op een gejaagde, lage toon, terwijl het dochtertje (Kate Valk) op een constant hoge, jufferige en ijle toon antwoordt.

12. Jacob ter Veldhuis: Heart Breakers

<https://vimeo.com/56468041>

Compositie van Jacob ter Veldhuis: Samples (met begeleidende muziek) van teksten uit talkshows, uitgesproken op de juiste toonhoogte door spelers (van Artez) die precies in de groove van de muziek bewegen en dansen . Regie: Aike Dirkzwager

13. Hollandia - Bacchanten, 1994

http://www.openbeelden.nl/media/137687/Bacchanten_01_38.nl

Op www.openbeelden.nl is de voorstelling in fragmenten terug te zien.

Theatergroep Hollandia, opgericht door regisseur / danser Johan Simons en slagwerker / componist Paul Koek was toonaangevend in het maken van muziektheater. Vooral de eerste enceneringen van 20e eeuwse stukken en klassieke tragedies op locaties in de polder, baarden veel opzien. Nadat Hollandia aldus het locatietheater als genre had neergezet, ging de groep ook in theaters spelen, die ze dan als locatie bespeelden, bijvoorbeeld door er bergen zand of turf te storten.

In deze canon omdat Hollandia toneelteksten regisseerde als composities. De teksten werden niet gewoon gesproken, maar 'op kleur gebracht' door de emotie van het personage die toonhoogte, ritme en klankkleur van de tekstzeggung bepaalde. De Perzen van Aeschylus (1994) is exemplarisch en bijna als een oratorium geregisseerd. In 'Bacchanten' combineert Hollandia de tragedie van Euripides met een ensemble van Syrische muzikanten en zangers en westerse musici op electronica.

14. Veenfabriek - De City

<https://youtu.be/H1eGGf8XjBQ>

Nadat Hollandia werd opgeheven is Paul Koek op dezelfde wijze verdergegaan bij de Veenfabriek. Tekst als muziek, muziek als tekst. Beide zijn even belangrijke, constructieve elementen om de vertelling over te brengen.

15. Heiner Goebbels,

1. Stifiers Dinge (documentaire over deze voorstelling zonder acteurs of zangers)

2. When the mountain changed its clothing (over pubermeisjes ,uitgevoerd door Carmina Slovenica)

3. Documentaire over Goebbels (en interview)

<https://www.youtube.com/watch?v=1VV-mcuf-P8>

<https://www.youtube.com/watch?v=BUnIBdJwFgY>

<https://www.youtube.com/watch?v=AvF-YxoY22A>

Goebbels, muziektheatraal fenomeen, een componist die theater componeert, een regisseur die muziektheatrale landschappen creëert. De toeschouwer maakt op grond van wat hij waarneemt zijn eigen voorstelling. Inszenierung der Abwesenheit: wij vullen als toeschouwer in wat hij als maker weglaat.

16. Jan Lauwers & Neecompagny - Isabella's Room

<https://vimeo.com/48641323>

Monumentale performance over het leven van de blinde Isabella die op zoek gaat naar haar vader en terechtkomt in een Parijse woning vol antropologische en etnologische objecten. Aan de hand van die objecten ontrafelt zich de geschiedenis, waarbij de performers zingen, dansen, bewegen en een dominante soundtrack het geheel verbindt, de scènes en sfeer kleurt, spanning en emotie oproept.

17. Carmina Slovenica,

toxic psalms

https://www.youtube.com/watch?v=Z5Gz34F_t4g

curse upon iron

<https://www.youtube.com/watch?v=qshuAZwC4Kw>

Dit wereldberoemde Sloveense koor zingt niet alleen maar performt, danst, beweegt en acteert. Muziekstandaards zijn verdwenen. Ieder stuk wordt zo een muzikaal, theatraal ritueel

18. The Great Downhill Journey of Little Tommy - Jonas Vermeulen en Boris Van Severen

<https://www.youtube.com/watch?v=xLVcvSPn3So>

<https://www.youtube.com/watch?v=zO-YBGSDWic>

Een heuse, heftige rockopera van nu, neergezet door performende bandleden. Tommy, die van huis wegloopt, ontmoet onderweg naar beneden allerlei personages die gekarakteriseerd worden dmv allerlei uiteenlopende popstijlen. Een concert als theaterstuk.

19. Brett Bailey - MacBeth

<https://vimeo.com/104839778>

Macbeth en Banquo als postkoloniale Warlords in het verscheurde Congo.

Een geheel zwarte cast, die de opera van van de 19^e eeuwse Italiaanse componist Giuseppe Verdi brengen, waarbij de muziek is bewerkt voor een ensemble van 12 musici (No Border Orchestra), met klassieke operakoren begeleid door Afrikaanse ritmische patronen. Metamuziektheater in optima forma.

20. Lisa Verbelen – One

Een koorwerk uitgevoerd door 1 stem (die dmv electronica verdubbelt en varieert) met als decor een grafische partituur die als een film achter de performer te zien is .

Schijnbaar eenvoudige en kwetsbare voorstelling

<https://www.youtube.com/watch?v=1cvZw6TYWEQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=8-aRZhHRXtg>

21. Ish/ Vocaal Lab: MonteverdiSH

<https://www.youtube.com/watch?v=AH3sZmzhDZY>

<https://www.youtube.com/watch?v=kSUAWpswNk4>

Urban dance groep Ish werkte samen met het Vocaal Lab (nu: Silbersee).

De 17^e eeuwse Opera L'incoronazione di Poppea v Monteverdi wordt gedanst en gezongen, Dj , viool en luit mengen zich met elkaar.

22. Marthaler, Schubert - Die Fruchtliege

<https://youtu.be/zDzed6TTiu4>

Christoph Marthaler heeft school gemaakt met komisch muziektheater waarin hij de klassieke muziekpraktijk en met name de liederencultuur op de hak neemt, maar ook liefdevolle, hilarische portretten maakt van 'gewone' mensen (Zwitsers). Zingen en spreken wisselen elkaar zonder overgang af, net als lopen en dansen, gestileerde en gewone bewegingen. Door de verrassing daarvan ontstaat vaak het komische effect. Maar ook door heilige huisjes uit de klassieke muziekcultuur omver te werpen.

23. Steef de Jong. Koning Ludwig

<https://www.youtube.com/watch?v=4kjAZkHTkDI>

<https://www.youtube.com/watch?v=kybeMzBrE7k>

Op een cabaretse, muzikale en campachtige wijze maakt Steef de Jong muziektheater over het tragische leven van Koning Ludwig von Bayern.

Hieronder een inspirerende compilatie van Steefs vroegere werk

<https://www.youtube.com/watch?v=9EpK8yaeZKQ>

24. Oorkaan, Gebroeders Kist, regie: Margrith Vrenegoor

www.youtube.com/watch?v=8uvHDht31rI

Slagwerkgroep Percossa maakte een kindervoorstelling. De slagwerkers/ performers vertellen hun verhaal in virtuoze ritmes op o.a. hout, op tandenborstels en met hun stemmen . Een voice-over legt soms kort uit waar het verhaal naar toegaat

25. Winterreise (naar Schubert) van Boudewijn Tarenskeen door Wende Sniijders en pianist Gerard Bouwhuis , regie : Gerard Jan Rijnders
<https://www.youtube.com/watch?v=kfqnt5vGlno>

Een liederencyclus wordt een performance en battle met de pianist/begeleider .

26. Choreograaf Alex Ekman (NDt 2):
Ekman laat dansers dansen, muziek maken en playbacken .
Voice overs tijdens een Pas de Deux creëren een komisch effect

<https://www.youtube.com/watch?v=OE7996SFkCO>

<https://www.youtube.com/watch?v=9TBtuUSUptA>

27. Young Gangsters

.

<https://www.youtube.com/watch?v=SyGrSac1KLw>

<https://www.youtube.com/watch?v=1TZzfbxYJH4>

Guess Who's back .

Muziektheater over religieuze rituelen, demagogie en groepsdruk met nieuwe reli-muziek door Suzies Haarlok met veel bloed en vechtpartijen .

28. David Byrne, Stop making sense

<https://www.youtube.com/watch?v=TGofH9RDEA>

<https://www.youtube.com/watch?v=kuoiRr6hLjg>

The Talking Heads (bandleider: David Byrne) maken van hun concert een performance. Bij iedere song verschijnen er meer musici op het podium . Het oprijden v apparatuur hoort bij het ritueel . Bijzondere momenten ontstaan door de bewegingen van frontzanger David Byrne in zijn veel te grote pak.

29. Michel van der Aa, After Live

https://youtu.be/92IL_0Fo5Ek

Enscenering naar aanleiding van de cultfilm After Life met een fascinerende combinatie van scenografie, film, spel, zang en muziek. Schuurt tegen moderne opera aan.

30. Alain Platel, Gardenia

https://youtu.be/xZ_WcTkUhDU

Alain Platel is meester van de interdisciplinaire en multiculturele performancekunst. Uitgaande van een thema of onderwerp, verzamelt hij een grote diversiteit aan figuren uit de hele wereld in zijn voorstellingen, waarbij de revue (met name dans en muziek) als format basis is voor ontregelende theaterervaringen. In 'Gardenia' tonen transseksuelen voor de ogen van het publiek hun transformatie van man naar vrouw.

31. Orkater - De terugkeer van Hans en Grietje

<https://www.orkater.nl/voorstelling/de-terugkeer-van-hans-grietje>

Orkater is een van de grondleggers van de huidige muziektheaterpraktijk. En nog steeds zijn ze toonaangevend als aanjager van talent en in eigen voorstellingen, bijvoorbeeld als het gaat om het gebruik van orkest- en ensemble muziek en van orkestmusici als betekenisvolle figuren op het podium in 'De terugkeer van Hans en Grietje'.

32. Via Berlin - Een mond vol zand

<https://www.orkater.nl/voorstelling/een-mond-vol-zand>

Via Berlin is begonnen als nieuwkomer en heeft naam gemaakt met haar trilogie over oorlog. Onder artistieke leiding van actrice/celliste Dagmar Slagmolen en violiste Rosa Arnold maar het jonge gezelschap voorstellingen die beginnen bij een synopsis en dan gaan bouwen vanuit de muziek -meestal klassieke muziek van Barok tot contemporain- als verteller. Tekst wordt alleen ingezet waar nodig. Ook kunnen allerlei decorstukken als instrument worden gebruikt.

Via Berlin / Oorkaan - Cellostorm

<https://youtu.be/MSDJIm-svLI> (preview)

https://youtu.be/_J08hkEyBw0 (trailer)

In Cellostorm zie je hoe je met klassieke musici zonder tekst een verhaal kunt vertellen, door ze niet alleen muziek te laten maken, maar ze ook te laten bewegen in een betekenisvolle choreografie.

33. Lars Doberman - De familie Mansøn

<https://www.orkater.nl/voorstelling/de-familie-mansøn>

Ook Lars Doberman is begonnen als nieuwkomer bij Orkater. Hun voorstelling over Charles Mansøn 'De familie Mansøn' werd geselecteerd voor het Theaterfestival 2016 omdat de groep op heel inventieve wijze bandmuziek integreert met een geluidsdecor, video, spel in een bloedstollend portret.